

Bir Tıp Fakültesinin Birinci ve Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları ve İlişkili Faktörler

Attitudes Towards Gender Roles of First and Sixth Graders of a Medical Faculty and Related Factors

Yonca Sönmez¹, Neşe Bulut Kısaoğlu², Kubilay Okan Dönmez³

¹ Doç.Dr., Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Antalya, Türkiye

² Arş.Gör.Dr., Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Antalya, Türkiye

³ Dönem 2 öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi, Antalya, Türkiye

Özet

Amaç: Araştırmanın amacı bir tıp fakültesinin birinci ve altıncı sınıfında okuyan öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının değerlendirilmesi ve tutumlarını etkileyen etmenlerin belirlenmesidir.

Gereç ve Yöntem: Kesitsel tipteki araştırmanın evreni, bir tıp fakültesinin birinci ve altıncı sınıfında okuyan 575 öğrencidir. Araştırmanın bağımlı değişkeni toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum, bağımsız değişkenler sosyodemografik ve sosyoekonomik özellikler, toplumsal cinsiyet kavramını duyma durumudur. Veri toplama formu Mart 2018’de gözlem altında uygulanmıştır. Tanımlayıcı istatistikler sayı, yüzde, ortalama, standart sapma, minimum, maksimum değerlerle sunulmuştur. Grup karşılaştırmalarında bağımsız gruplarda t testi, Mann-Whitney U testi, Kruskal-Wallis testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır.

Bulgular: Toplam puan ortalaması 156,56±26,30 (42-190)’dı. Tüm puanlar erkeklerde ve babası ortaokul ve altı eğitilmişlerde daha düşüktü (tümü için p<0,05). Birinci sınıf öğrencilerinde kadın cinsiyet rolü puanı daha düşüktü (p<0,05). Annesi ortaokul ve altı eğitilmişlerde eşitlikçi cinsiyet ve erkek cinsiyet rolü dışındaki tüm puanlar; kız kardeşi olanlarda kadın cinsiyet ve geleneksel cinsiyet rolü puanları daha düşüktü (tümü için p<0,05). Annesi ev hanımı olanlarda tüm puanlar daha düşüktü (tümü için p<0,05). Geliri 3000 TL’nin altında olanlar toplam puan ve alt bileşenlerden daha düşük puanlar elde ettiler (tümü için p<0,05). Toplumsal cinsiyet kavramını duymayanların eşitlikçi cinsiyet rolü dışındaki tüm puanları anlamlı şekilde daha düşüktü (tümü için p<0,05).

Sonuç: Geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin kadının sağlığı, sağlık hizmetine ulaşma hakkı üzerine olumsuz etkisi olduğu gerçeğinden hareketle, geleceğin sağlık hizmeti sunucusu olan tıp fakültesi öğrencilerinin, daha eşitlikçi bir tutuma sahip olmaları için bilgi ve farkındalıklarının artırılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Cinsiyet, rol, tıp öğrencisi, tutum

Summary

Objective: The aim of this research is to assess the first and sixth grader medical students’ attitudes towards gender roles and to determine the factors affecting these attitudes.

Material and Method: The population of this cross-sectional research was composed of 575 first and sixth graders at faculty of medicine. The dependent variable of the research was the attitudes towards the gender roles, while the independent variables were socio-demographic and socio-economic characteristics, hearing the concept of gender. The data collection form was applied in March 2018 under supervision. Descriptive statistics such as percentage, mean, standard deviation and minimum and maximum values were presented. For the comparison of the groups, independent samples t-test, Mann Whitney U test, Kruskal-Wallis test and the one-way analysis of variance (ANOVA) were conducted.

Results: Total score mean was 156,56±26,30 (42-190). Male and participants whose fathers’ educational level was secondary school or lower had lower scores in all categories (all of p<0,05). First grader medical students had lower female gender roles score (p<0,05). All scores other than egalitarian gender roles and male gender role were lower in participants whose mothers’ educational level was secondary school or lower; female gender roles and traditional gender roles scores were lower in participants who had sisters (all of p<0,05). All

scores were lower in participants whose mothers were housewives (all of $p<0,05$). Participants who had monthly income less than 3000 Turkish Liras obtained lower scores in total score and all categories (all of $p<0,05$). Those who do not hear the concept of gender were significantly lower in all scores except the egalitarian gender role (all of $p<0,05$).

Conclusion: Based on the fact that traditional gender roles have an impact on women's health and their right to access to healthcare, being the future's healthcare givers, the medical students are required to have higher degrees of knowledge and attitudes so that they could have more equalitarian attitudes.

Key words: Gender, role, medical students, attitude

Kabul Tarihi: 07.10.2018

Giriş

Bireyler kadın ya da erkek olarak farklı genetik, fizyolojik ve biyolojik özelliklerle dünyaya gelmektedir ve bu özellikleri cinsiyet (sex) olarak ifade edilmektedir. Toplumsal cinsiyet (gender) ise toplumun kadına verdiği görev ve sorumlulukları ifade etmekte olup toplumda kadının nasıl görüldüğü, algılandığı ve beklentileri ile ilgili bir kavramdır (1,2,3). Söz konusu bu toplumsal cinsiyet rolleri hem kadınların hem de erkeklerin yaşamını şekillendirmekte; özellikle kadınların toplumsal statüsünü olumsuz etkileyerek fırsatların kullanılması, kaynakların ayrılması ve kullanımında, hizmetlerin elde edilmesinde kadınlar aleyhine eşitsizliğe neden olmaktadır (2,3,4). Kadınların erkeklere göre daha güçsüz daha değersiz görülmesi eğitime ulaşmalarını zorlaştırmakta; aile içinde, kayıt dışı sektörlerde, geçici, gündelik, kötü koşullu, yeterli ücret karşılığı olmayan işlerde çalıştırılmalarına yol açmaktadır (5). Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı (gender discrimination) olarak ifade edilen bu durum; toplumsal olarak kurgulanan toplumsal cinsiyet rolleri ve normlarından kaynaklanan, kişinin insan haklarını ihlal eden her türlü ayrımcılık, dışlanma ve engellenme durumudur (6).

Dünyada ilkökula başlamayan çocukların üçte ikisini kızlar oluşturmakta ve bir erkeğe karşı iki kadının okuma yazma bilmediği görülmektedir (7). Türkiye'de 2016 yılında 25 ve daha yukarı yaşta olan ve okuma yazma bilmeyen toplam nüfus oranı %5,1 iken bu oran erkeklerde %1,6, kadınlarda %8,5'tür (8). Dünyadaki yoksulların %70'ini kadınlar oluşturmakta olup yoksulluğun feminizasyonu olarak adlandırılan bu durum çalışma yaşamında kadınların eşit olmayan durumunu ve ev içindeki düşük statülerini yansıtan bir

göstergedir (4,7). Benzer olarak; ülkemizde de kadın-erkek arasında istihdam oranları açısından büyük fark söz konusudur. Hanehalkı İşgücü Araştırması sonuçlarına göre; 2013 yılında, Türkiye'de 15 ve daha yukarı yaştaki nüfus içerisinde istihdam oranı %46,3 olup, bu oran erkeklerde %65,1, kadınlarda ise %28,0'dır (8). Karar mekanizmalarına katılım açısından bakıldığında da Türkiye'de 2016 yılında kamusal alanda üst düzey ve orta kademe kadın yönetici oranının %16,7, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki kadın milletvekili oranının ise %14,7 olduğu görülmektedir (8,9). Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı sağlık alanında kadınları en fazla sağlık hizmetlerinden yararlanma ve üreme sağlığında etkilemektedir (3,4). Kadının statüsü iyileştikçe aile planlaması, doğum öncesi bakım ve doğum hizmetlerinden yararlanma yüzdesi artmakta, anne ölüm oranı azalmaktadır (4). Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre anne ölümlerinin %99'u gelişmekte olan ülkelerde meydana gelmekte olup; çoğunu önlenbilir nedenler oluşturmaktadır (10). Türkiye Nüfus Sağlık Araştırması 2013 verilerine göre aile planlaması yöntem kullanımı, doğum öncesi bakım alma, sağlık kuruluşunda doğum yapma oranları açısından kadının öğrenim düzeyine, yaşadığı yere ve bölgeye göre belirgin farklılıklar söz konusudur. Farklılıkların eğitimsiz, kırdaki ve doğuda yaşayan kadınlar aleyhine olduğu görülmektedir (11). Örneklerden de anlaşılacağı üzere ülkemizde cinsiyetler arasındaki eşitsizlik devam etmekte olup bu durum toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile ilgili uluslararası göstergelerde de kendini göstermektedir. Örneğin 2016 İnsani Gelişim Raporu sonuçlarına göre; ülkemiz Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği İndeksi (Gender Inequality Index) açısından 188 ülke arasında 71.; Dünya Ekonomik Forumu'nun 2017 Küresel Toplumsal Cinsiyet Uçurumu Raporu (The Global Gender Gap Report)'na göre ise 144

ülke arasında 131. sırada yer almaktadır (12,13).

Hem geleceğin sağlık hizmeti sunucusu hem de toplum lideri olma özellikleri nedeniyle tıp fakültesi öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının belirlenmesi ve konu hakkında farkındalık yaratılması önemlidir. Bu nedenle Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi birinci ve altıncı sınıfta okuyan öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının değerlendirilmesi ve bu tutumlarını etkileyen etmenlerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem

Kesitsel tipteki araştırmanın evrenini 2017-2018 eğitim öğretim yılında Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi'nin birinci ve altıncı sınıfta öğrenim gören 575 öğrenci oluşturmuştur. Araştırma verisi 1-31 Mart 2018 tarihinde toplanmıştır. Öğrencilere araştırmanın amacı aktarılarak bilgi verilmiş, sözlü onamları alındıktan sonra veri toplama formu gözetim altında uygulanmıştır.

Araştırmanın bağımlı değişkeni "toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutum" olup "Toplumsal Cinsiyet Rollerine Tutum Ölçeği (TCRTÖ)" ile belirlenmiştir. Zeyneloğlu ve Terzioğlu tarafından geliştirilmiş ve geçerlik güvenilirliği yapılmış olan TCRTÖ beşli likert tipi 38 önermeden oluşan bir ölçektir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 190, en düşük puan ise 38'dir. Ölçekten alınan yüksek değerler öğrencinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin 'eşitlikçi tutuma sahip' olduğunu, düşük değerlerse öğrencinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin 'geleneksel tutuma sahip olduğunu' göstermektedir. Ölçeğin beş alt boyutu olup eşitlikçi cinsiyet rolü, kadın cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü ve geleneksel cinsiyet rolü alt boyutları 8'er sorudan oluşmakta (8-40 puan), erkek cinsiyet rolü alt boyutu ise 6 sorudan (6-30 puan) oluşmaktadır (14). Araştırmanın bağımsız değişkenleri öğrencilerin yaş, cinsiyet, birliktelik durumu, anne, baba eğitim durumu, anne, baba çalışma durumu, en uzun süreyle yaşanan bölge, en uzun süreyle yaşanan yerleşim birimi, aile ortalama aylık geliri, aile tipi, kız kardeş varlığı gibi sosyodemografik

ve sosyoekonomik özellikler ile toplumsal cinsiyet kavramını duyma durumlarıdır.

Veri; Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) for Windows 17.0 programıyla değerlendirilmiştir. Tanımlayıcı istatistikler sayı, yüzde, ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerler ile sunulmuştur. Grup karşılaştırmalarında bağımsız gruplarda t, Mann-Whitney U, Kruskal-Wallis testi ve tek yönlü ANOVA kullanılmıştır. Post-hoc test olarak Kruskal-Wallis için Bonferroni düzeltmeli Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Anlamlılık için sınır değer olarak Bonferroni düzeltmeli Mann-Whitney U testi için $p < 0,016$; diğerleri için $p < 0,05$ alınmıştır.

Bulgular

Araştırma sonunda 508 öğrenciye (ulaşma oranı %88,3; dönem 1 ve 6 için ulaşma oranları sırasıyla %89,8, %85,5) ulaşılmıştır. Öğrencilerin yaş ortalaması $21,22 \pm 2,81$ (min 17-maks 27) olup %54,9'u erkek, %63,0'ı dönem 1 öğrencisi, %70,1'i bekar, ilişkisi yoktur. Tıp fakültesi öğrencilerinin %41,3'ünün en uzun süre yaşadığı bölge Akdeniz Bölgesi, %66,3'ünün en uzun yaşadığı yerleşim birimi il merkezi, %73,4'ünün ailesinin ortalama geliri 3000 TL ve üstü olarak belirlenmiştir. Araştırma grubunun %85,0'ı çekirdek aileye sahip olup, %57,5'inin kız kardeş ya da ablası vardır. Öğrencilerin %39,6'sının annesi ve %57,7'sinin babası üniversite ve üzeri eğitime sahiptir. Ayrıca katılımcıların %52,6'sının annesi ev hanımı ve %72,0'nin babası çalışıyor olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin %60,0'nin toplumsal cinsiyet kavramını duymadığı, duyanların %81,6'sının internetten, %55,7'sinin televizyondan duyduğu belirlenmiştir.

Araştırma grubunun TCRTÖ'den alınan toplam puan ortalaması $156,56 \pm 26,30$ (42-190) olup alt boyutlardan alınan puanların ortalamaları Tablo 1'de verilmiştir. Araştırma grubunun bazı sosyodemografik özelliklere göre Toplumsal Cinsiyet Rollerine Tutum Ölçeği'nden aldıkları toplam puan ve alt boyut puanlarının dağılımı da Tablo 2'de açıklanmıştır. Öğrencilerin anne, baba çalışma durumu ve toplumsal cinsiyet kavramını duyma durumlarına göre Toplumsal Cinsiyet Rollerine Tutum Ölçeği'nden aldıkları toplam puan ve alt boyut puanlarının dağılımı da Tablo 3'de irdelenmiştir.

Tablo 1. Araştırma grubunun Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği'nden aldıkları toplam puan ve alt boyutlardan alınan puanların dağılımı (n=508)

Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği toplam puanı alt boyut puanları	Ortalama±Standart sapma (Min-Maks)
Toplam puan	156.56±26.30 (42-190)
Alt ölçek puanları	
<i>Eşitlikçi cinsiyet rolü</i>	35.15±5.64 (8-40)
<i>Kadın cinsiyet rolü</i>	31.06±6.61 (8-40)
<i>Evlilikte cinsiyet rolü</i>	35.49±5.83 (8-40)
<i>Geleneksel cinsiyet rolü</i>	30.13±7.02 (8-40)
<i>Erkek cinsiyet rolü</i>	24.71±4.89 (6-30)

Tablo 2. Araştırma grubunun bazı sosyodemografik özelliklere göre Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği'nden aldıkları toplam puan ve alt boyut puanlarının dağılımı (Ortalama±SS)

Sosyodemografik Değişkenler	Toplam puan	Eşitlikçi cinsiyet rolü	Kadın cinsiyet rolü	Evlilikte cinsiyet rolü	Geleneksel cinsiyet rolü	Erkek cinsiyet rolü	
Cinsiyet	Kadın (n=229)	169.9±20.6	37.5±4.1	34.0±5.5	37.9±4.1	33.7±5.8	26.5±4.0
	Erkek (n=279)	145.6±25.4	33.1±5.9	28.6±6.4	33.4±6.2	27.1±6.5	23.2±4.9
	p*	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001
Sınıf	Dönem 1 (n=320)	155.6±26.9	35.0±5.88	30.5±6.7	35.4±5.9	29.9±7.0	24.6±5.0
	Dönem 6 (n=188)	158.1±25.1	35.3±5.22	31.9±6.2	35.4±5.6	30.5±6.9	24.8±4.6
	p*	0.300	0.564	0.028	0.989	0.320	0.596
Aile Gelir	<3000 TL (n=135)	151.2±25.8	34.1±5.4	29.5±6.8	34.5±5.9	28.9±7.0	24.0±5.0
	≥3000 TL (n=373)	158.4±26.2	35.5±5.6	31.6±6.4	35.8±5.7	30.5±6.9	24.9±4.8
	p*	0.006	0.019	0.002	0.022	0.024	0.049
Kız kardeş varlığı	Var (n=292)	154.6±26.1	34.8±5.7	30.4±6.4	35.2±5.8	29.5±7.0	24.4±4.8
	Yok (n=216)	159.1±26.4	35.6±5.5	31.9±6.7	35.7±5.8	30.8±6.9	25.0±4.9
	p*	0.053	0.108	0.014	0.346	0.043	0.242
Annenin eğitim durumu	Lise altı (n=165)	151.8±24.7	34.7±5.1	29.1±6.5	34.6±5.8	28.9±6.7	24.2±4.8
	Lise ve üstü (n=343)	158.8±26.7	35.3±5.8	31.9±6.4	35.8±5.8	30.6±7.0	24.9±4.8
	p*	0.005	0.314	<0.001	0.024	0.010	0.129
Babanın eğitim durumu	Lise altı (n=106)	149.0±24.8	34.1±5.3	28.9±6.0	34.0±6.0	28.3±6.8	23.4±5.0
	Lise ve üstü (n=402)	158.5±26.3	35.4±5.7	31.6±6.6	35.8±5.7	30.5±7.0	25.0±4.7
	p*	0.001	0.037	<0.001	0.004	0.004	0.003

*Bağımsız gruplarda t testi

Tartışma

Çalışmada TCRTÖ'den alınan toplam puan ile alt boyutlardan puanlar değerlendirildiğinde öğrencilerin puan ortalamaları oldukça yüksek olup eşitlikçi tutuma sahip oldukları bulunmuştur. Konuyla ilgili tıp fakültesi öğrencilerinde yapılmış ve aynı ölçeğin kullanıldığı iki çalışmaya rastlanmıştır. Dokuz Eylül ve İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencileri üzerinde yapılan bu iki çalışmada da benzer şekilde eşitlikçi tutumun hakim olduğu

saptanmıştır (15,16). Tıp fakültesi dışında üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını belirlemek amacıyla yapıla diğer çalışmalar incelendiğinde; TCRTÖ toplam puan ve alt boyutlardan alınan puanların bu çalışmaya göre daha düşük olduğu görülmüştür (17,18,19,20). Bu durumun araştırma grubunun özellikle annelerinin olmak üzere genel olarak ebeveynlerinin eğitim düzeylerinin yüksek olmasından kaynaklanmış olabileceği düşünülmüştür.

Tablo 3. Öğrencilerin anne, baba çalışma durumu ve toplumsal cinsiyet kavramını duyma durumlarına göre Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği'nden aldıkları toplam puan ve alt boyut puanlarının dağılımı (ortalama±SS)

Değişkenler		Toplam puan	Eşitlikçi cinsiyet rolü	Kadın cinsiyet rolü	Evlilikte cinsiyet rolü	Geleneksel cinsiyet rolü	Erkek cinsiyet rolü
Annenin çalışma durumu	Ev hanımı/ Çalışmıyor (n=267)	152.0±25.5	34.3±5.7	29.5±6.4	34.8±6.0	28.9±6.8	24.2±4.8
	Emekli (n=62)	164.9±21.2	36.0±5.5	33.6±5.2	37,0±4.1	32.5±5.9	25.7±3.8
	Çalışıyor (n=179)	160.4±27.7	36.0±5.3	32.3±6.7	35.9±5.9	31.0±7.3	25.0±5.1
	p**	<0.001	0.004	<0.001	0.013	<0.001	0.042
Babann çalışma durumu	Çalışıyor (n=366)	154.7±27.4	34.9±5.7	30.4±6.8	35.2±6.1	29.6±7.3	24.4±5.0
	Emekli (n=136)	161.8±22.5	35.7±5.3	32.6±5.7	36.3±4.8	31.5±5.9	25.4±4.3
	İşsiz (n=6)	146.6±20.2	33.3±6.1	28.8±5.1	34.0±3.8	26.8±6.5	23.6±2.3
	p***	0.022	0.228	0.004	0.125	0.021	0.086
Toplumsal cinsiyet kavramını duyma	Evet (n=305)	160.0±26.5	35.4±5.	32.2±6.	35.9±5.	31.2±6.7	25.1±4.7
	Hayır (203)	151.3±25.0	34.7±5.	29.3±6.	34.7±5.	28.4±7.0	24.0±4.9
	p*	<0.001	0.190	<0.001	0.018	<0.001	0.007

*Bağımsız gruplarda t testi **ANOVA *** Kruskal-Wallis testi

Cinsiyete göre toplumsal cinsiyet tutumları incelendiğinde, erkek öğrencilerin hem toplam puanda hem de alt boyutlarda anlamlı olarak daha düşük puanlar aldıkları saptanmıştır. Ülkemizde üniversite öğrencilerinde yapılmış olan çalışmaların büyük çoğunluğu, benzer biçimdedir (21,22,23,24,25,26,27,28,29). Bu durum, ataerkil bir toplumsal yapıya sahip olmamız ve erkeklerin bu yapı içinde yetişmeleri ve toplumun geleneksel rol kalıplarının kendi yararlarına olmaları ile açıklanabilir (16). Çin, ABD, Slovenya ve Hırvatistan'da üniversite öğrencilerinde yapılan çalışmalarda da kadın öğrencilerin erkeklere kıyasla daha eşitlikçi tutum sergiledikleri görülmüştür (30,31,32). Genel olarak kadınlar aile, iş ve sosyal yaşamda daha dezavantajlı konumda bulunmaları ve bu olumsuz durumu kendi lehlerine değiştirme yönünde duydukları güçlü istek nedeniyle toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin daha eşitlikçi bir yaklaşım sergileyebilmektedir. Bununla birlikte erkeklerin daha eşitlikçi tutum sergiledikleri çalışmalara da rastlanmıştır (17,18,19,33). Bu çalışmaların üçünde araştırma grubunda yer alan erkek öğrencilerin, toplumda genellikle kız öğrencilere yakıştırılan hemşirelik, beslenme ve diyetetik gibi alanlarda eğitim görmeleri

nedeniyle, en baştan eşitlikçi bir tutuma sahip oldukları düşünülmüştür.

Bu çalışmada cinsiyet dışında öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını etkileyen diğer faktörler anne, baba eğitim düzeyi, anne, baba çalışma durumu, aile gelir düzeyi, kız kardeş varlığı ile toplumsal cinsiyet kavramını duyma durumudur. Baba eğitim düzeyi lise ve üstü olanların daha eşitlikçi tutuma sahip oldukları görülmüştür. Alanyazında benzer sonuçlar olduğu gibi (26,29,34,35) baba eğitim düzeyi ile toplumsal cinsiyet rolleri tutumu arasında ilişki saptanmayan çalışmalar da görülmüştür (16,20,25,28,33). Anne eğitim durumu içinse eşitlikçi ve erkek cinsiyet rolü haricinde diğer tüm puan ortalamalarında anlamlı fark gözlenmiş; anneleri lise ve üstü eğitim almış olanların daha eşitlikçi tutuma sahip oldukları bulunmuştur. Benzer olarak anne eğitim durumunun toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumu etkilediği; annesi daha eğitilmiş olan gençlerin daha eşitlikçi bir tutum sergilediği görülmüştür (15,16,25,26,28,29,33). Bu durumun nedeni olarak eğitim düzeyi yüksek ebeveynlerin geleneksel toplumsal cinsiyet kalıp yargılarından etkilenmemesi, yeni, modern fikirlere açık oluşu ve eşitlikçi yönde

kendi tutumunu oluşturma konusunda daha başarılı oluşu düşünülebilir. Eğitimli ebeveynlerin çocuklarının daha eşitlikçi tutum sergilemeleri, toplumsal cinsiyet rollerinin ilk öğrenildiği kurumun aile olması ve özellikle anne olmak üzere ebeveynlerin çocukları için rol model oluşu ile ilişkilendirilebilir.

Araştırmada anneleri çalışan öğrencilerin tüm puanlarının anlamlı olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır; anneleri çalışan öğrencilerin daha eşitlikçi tutuma sahip olduğunu ortaya koyan da çok sayıda çalışma bulunmaktadır (16,25,26,29,33). Ekonomik özgürlüğü olan, evinin geçimi konusunda eşiyile eşit rolleri paylaşan, kadını evin içinde gören geleneksel toplumsal cinsiyet kalıplarının söz konusu olmadığı ortamda yetişen bireylerin daha eşitlikçi tutuma sahip olduğu düşünülebilir.

Çalışmada baba çalışma durumu için gruplar karşılaştırıldığında anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır. En düşük puanları babası işsiz olan grup almış olmakla birlikte; post-hoc ikili grup karşılaştırmalarında yalnızca babası emekli olan grup ile babası çalışan grup arasında fark saptanmıştır. Bu durumun babası işsiz olan grupta çok az kişi (n=6) olmasından dolayı farklılığın gösterilememesinden kaynaklanmış olabileceği düşünülmüştür. Baba çalışma durumu ile toplumsal cinsiyet rolleri tutumu arasındaki ilişkiyi inceleyen az sayıda çalışmaya rastlanmış olup onlarda da anlamlı ilişki olmadığı görülmüştür (16,26).

Aile geliri 3000 TL ve üstü olanların TCRTÖ puanlarının diğer gruplara göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır. Aile geliri ile toplumsal cinsiyet rolleri tutumu arasında ilişki bulunmayan çalışmalar yanında (19,25) orta/yüksek gelir düzeyine sahip olanların daha eşitlikçi tutum sergilediğini gösteren çalışmalara da rastlanmıştır (26,29,36).

Ebeveyn eğitim ve çalışma durumu ile aile geliri sosyoekonomik düzeydeki gelişmişliğin göstergeleri olup, iyi sosyoekonomik düzeye sahip bireylerin daha eşitlikçi tutum sergiledikleri söylenebilir. İyi sosyoekonomik düzeyin hem kadın hem de erkekler için eşit koşullara ulaşma imkanını arttırdığı, dolayısıyla bu ortamda yaşayan bireyler için toplumsal cinsiyet eşitliğine zemin hazırladığı düşünülebilir.

Kız kardeşi olanların TCRTÖ kadın cinsiyet ve geleneksel cinsiyet rolleri puanları kız kardeşi olmayanlara göre anlamlı olarak düşük olup daha geleneksel tutuma sahip oldukları görülmüştür. Aydın ve ark.'nın çalışmalarında da benzer sonuç bulunmuştur (17). Genel olarak toplumsal cinsiyet rolleri açısından kadınlar daha eşitlikçi tutumlar yönünde eğilim gösterebilir, söz konusu olan kız kardeşler olduğunda ataeril düzenin ifade biçimi olan kadınların korunması gerektiğine dair geleneksel cinsiyetçi tutumun içselleştirilmiş olduğu düşünülmüştür (15).

Çalışmada toplumsal cinsiyet kavramını duymadığını ifade eden öğrencilerin tüm alanlarda daha geleneksel tutuma sahip oldukları belirlenmiştir. Dolayısıyla konuyla ilgili yapılması gerekli eğitimin ve yaratılacak farkındalığın geleneksel tutumların kırılması yönünde önemli olduğu düşünülmüştür.

Dönem 1 ve 6 öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarının karşılaştırılmasında; kadın cinsiyet rolü dışında anlamlı farklılık saptanmamıştır. Sadece kadın cinsiyet rolü alt boyutunda 6. sınıf öğrencileri, 1. sınıf öğrencilerine göre anlamlı şekilde yüksek puan almıştır. Bu farklılığın sebebi olarak fakültenin ilerleyen yıllarıyla birlikte klinikte eşit koşullarda çalışılması, benzer işlerin her iki cinsiyet tarafından da yapılabildiğinin görülmesi düşünülmüştür. Direk ve Irmak'ın yaptıkları çalışmada da tıp fakültesi dönemleri arasında anlamlı fark olmadığı saptanmıştır (15).

Çalışmanın kesitsel dizaynı ve tek bir üniversitenin tıp fakültesinde yapılmış olması kısıtlılığını oluşturmaktadır. Dolayısıyla sonuçların sadece bu fakülte için genellenebileceği unutulmamalıdır. Bununla birlikte ulaşma oranının oldukça yüksek olması ve tıp fakültesi öğrencilerinde 1. ve 6. sınıfları karşılaştıran konuyla ilgili yapılmış çalışma sayısının az olması araştırmanın güçlü yanını oluşturmaktadır.

Sonuç

Bu çalışmada erkeklerin, anne ve baba eğitim düzeyi düşük olanların, annesi ev hanımı olanların, aile geliri 3000 TL altı

olanların, toplumsal cinsiyet kavramını duymadığını ifade edenlerin TCRTÖ toplam puanı açısından daha geleneksel tutuma sahip oldukları belirlenmiştir.

Geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin kadının sağlığı, sağlık hizmetine ulaşma hakkı üzerine olumsuz etkisi olduğu gerçeğinden hareketle, geleceğin sağlık hizmeti sunucusu olan tıp fakültesi öğrencilerinin, daha eşitlikçi bir tutuma sahip olmaları için bilgi ve farkındalıklarının artırılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerinin yaygınlaşması aynı zamanda erkek ve kadın doktorların eşit şartlarda kariyer planları yapabilmelerini ve sağlık hizmeti sunabilmelerini de sağlayacaktır. Tıp eğitimine eşitlikçi yönde toplumsal cinsiyet rollerini geliştirmeye ve toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri önlemeye dair teorik dersler ile tutum geliştirmeye yönelik pratik uygulamaların yerleştirilmesi gerektiği ve bunun mezuniyet sonrası eğitim sürecinde de devam ettirilmesi önerilmektedir (15). Bu derslerde, erkek öğrencileri kazanmak adına, kadını ezilen/ mağdur, erkeği suçlu gibi göstermekten kaçınarak; geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin hem erkek hem de kadın için yarattığı olumsuz sağlık sonuçları üzerinde durulmalı ve objektif, bilimsel veriler kullanılmalıdır. Bunun yanında tıp fakültesi öğretim üyelerinin de konuyla ilgili olarak bilgili ve duyarlı olması önemlidir. Konuyla ilgili konferans, panel gibi eğitim etkinlikleri, küçük grup çalışmaları yapılmalı ve bu etkinliklerde özellikle erkek öğrencilerin yer alması sağlanmalıdır. Toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik kulüpler ya da öğrenci toplulukları kurulmalı, akran eğitimleri düzenlenmelidir. Yine bu etkinliklerde ve eğitimlerde mutlaka farkındalık kazanmış erkek öğrenciler olmalıdır.

Teşekkür

Veri toplama ve veri girişi aşamalarındaki katkılarından dolayı Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi dönem 6 öğrencileri S. Neval Akar, Didar Çetiner, Şenay Yavuz, Ümit Nergiz, M. Ali Özdemir ile dönem 2 öğrencileri Hazal Aslan, Yasin Buğur, Elzem N. Yıldırım, Osman Kaynar, M. Kemal Ay, M. Kerem Yılmaz, Ömer Karadağ, Hasan Çavuşoğlu ve Volkan Gözütök'a teşekkür ederiz.

Kaynaklar

1. Akın A. Toplumsal cinsiyet (gender) ayrımcılığı ve sağlık. Toplum Hekimliği Bülteni 2007;26(2):1-9.
2. WHO, Gender, equity and human rights. <http://www.who.int/gender-equity-rights/understanding/gender-definition/en/> Accessed on: 12.02.2018.
3. WHO, Media centre, Fact sheet August 2015. <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs403/en/> Accessed on: 12.02.2018.
4. Özvarış ŞB. Türkiye'de kadın sağlığındaki eşitsizlikler. Toplum ve Hekim 2014;29(1):41-8.
5. Tuskan AA. Toplumsal cinsiyet toplumda kadına biçilen roller ve çözümleri. <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2012-99-1179> adresinden 15.02.2018 tarihinde erişilmiştir.
6. Akın A, Bahar Özvarış Ş. Kadın Sağlığı/Üreme Sağlığı ve Aile Planlaması, Halk Sağlığı Temel Bilgiler Kitabı içinde Eds: Güler Ç, Akın L. Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1. Cilt, Bölüm 6, 2012;201-367.
7. Akın A. Kadın sağlığında eşitsizlikler ve toplumsal cinsiyet. <http://bukcam.baskent.edu.tr/dokumanlar/konularimiz02.pdf> adresinden 01.03.2018 tarihinde erişilmiştir.
8. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27594> adresinden 24.04.2018 tarihinde erişilmiştir.
9. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). file:///C:/Users/genel/Downloads/%C4%B0statistiklerle_Kad%C4%B1n_07.03.2017.pdf adresinden 24.04.2018 tarihinde erişilmiştir.
10. World Health Organization (WHO). Maternal Mortality. <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs348/en/> adresinden 25.04.2018 tarihinde erişilmiştir.
11. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) 2013. http://www.hips.hacettepe.edu.tr/tnsa2013/rapor/TNSA_2013_ana_rapor.pdf, adresinden 25.04.2018 tarihinde erişilmiştir.
12. United Nations Development Programme (UNDP). Human Development Report 2016. http://hdr.undp.org/sites/default/files/2016_human_development_report.pdf, Accessed on: 26.04.2018.
13. World Economic Forum. The Global Gender Gap Report 2017. Geneva, Switzerland. http://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2017.pdf, Accessed on: 26.04.2018.
14. Zeyneloğlu S, Terzioğlu F. Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeğinin geliştirilmesi ve

- psikometrik özellikleri. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 2011;40:409-20.
15. Direk N, Irmak B. Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinde toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumlar. Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi 2017; 31(3):121-8.
 16. Çelik Seyitoğlu D, Güneş G, Gökçe A. İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının belirlenmesi. Medicine Science 2016;5(1):102-16.
 17. Aydın M, Bekar Özen E, Yılmaz Gören Ş, Sungur MA. Hemşirelik öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları. AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2016; 16(1):223-42.
 18. Karasu F, Göllüce A, Güvenç E, Çelik S. Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları. SDÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi 2017;8(1):21-7.
 19. Önder ÖR, Yalçın AS, Göktaş B. Sağlık kurumları yöneticiliği bölümü öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları. Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi 2013;2(1-2-3):55-78.
 20. Kömürcü N, Yıldız H, Toker E, Karaman ÖE, Koyucu RG, Durmaz A ve ark. Hemşirelik ve ebelik öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolleri ve kadına ilişkin namus anlayışları ile ilgili tutumları. Uluslararası Hakemli Kadın Hastalıkları ve Anne Çocuk Sağlığı Dergisi 2016;5:1-22.
 21. Öngen B, Aytaç S. Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve yaşam değerleri ilişkisi. Sosyoloji Konferansları No:48(2013-2)/1-18.
 22. Seçgin F, Tural A. Sınıf öğretmenliği bölümü öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları. e-Journal of NWSA 2011;6(4):2446-58.
 23. Vefikuluçay D, Demirel S, Taşkın L, Eroğlu K. Kafkas Üniversitesi son sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açıları. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2007;14(2):12-27.
 24. Yılmaz DV, Zeyneloğlu S, Kocaöz S, Kısa S, Taşkın L, Eroğlu K. Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşleri. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi 2009;6(1):775-92.
 25. Kodan Çetinkaya S. Üniversite öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının incelenmesi. Nesne Psikoloji Dergisi 2013;1(2):21-43.
 26. Uçar T, Aksoy Derya Y, Karaaslan T, Akbaş Tunç Ö. Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve şiddet davranışları. STED 2017; 26(3):96-103.
 27. Dinç A, Çalışkan C. Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açıları. Journal of Human Sciences 2016;13(3):3671-83.
 28. Aylaz A, Güneş G, Uzun Ö, Ünal S. Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolüne yönelik görüşleri. STED 2014;23(5):183-9.
 29. Varol ZS, Çiçeklioğlu M, Taner Ş. Bir tıp fakültesi birinci sınıf öğrencilerinde toplumsal cinsiyet algı düzeyi ve ilişkili faktörlerin değerlendirilmesi. Ege Tıp Dergisi 2016;55(3):122-8.
 30. Frieze IH, Ferligoj A, Kogovsek T, Renner T, Horvat J, Sarlija N. Gender-role attitudes in university students in The United States, Slovenia, and Croatia. Psychology of Women Quarterly 2003;27:256-61.
 31. Chia RC, Moore JL, Lam KN, Chuang CJ, Cheng BS. Cultural differences in gender role attitudes between Chinese and American students. Sex Roles 1994;31(1/2):23-30.
 32. Bryant AN. Changes in attitudes toward women's roles: predicting gender-role traditionalism among college students. Sex Roles 2003;48(3/4):131-42.
 33. Zöhre Türkmenoğlu M.D, Vefikuluçay Yılmaz D. hemşirelik öğrenimi gören birinci ve son sınıf hemşirelik öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının belirlenmesi. Sosyal Bilimler Dergisi 2018;5(20):123-36.
 34. Marks J, Bun LC, McHale SM. Family patterns of gender role attitudes. Sex Roles 2009;61:221-34.
 35. Kulik L. The impact of social background on gender role ideology: Parents' versus children's attitudes. Journal of Family Issues 2002;23:53-73.
 36. Başçı B, Giray S. Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının çok değişkenli istatistiksel tekniklerle analizi. Journal of Life Economics 2016;3(4):117-42.

İletişim:

Doç. Dr. Yonca Sönmez
Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi B Blok Kampüs,
Antalya, Türkiye
Tel: +90.242.2496940
Faks: +90.242.2274482
E-mail: yoncasonmez@akdeniz.edu.tr